

Reacties op NPO Ombudsman

Hilversum, 23 november 2022

Hilversum, 23 november 2022

Betreft: Reacties op NPO Ombudsman Hilversum, 23 november 2022

Geachte NPO Ombudsman, beste mevrouw Smit,

Hierbij de reactie van Ongehoord Nederland op uw verzoek van 31 oktober jl. naar aanleiding van klachten die bij u zijn binnengekomen.

Een opmerking vooraf: via [de media](#) hebben we vernomen dat u 1700 klachten tegen Ongehoord Nederland heeft ontvangen. U zelf stuurt ons nu 718 klachten door. Daarvoor ontvingen wij tot nu toe 1019 klachten. Het merendeel van de klachten blijkt via advocaat dhr. Max den Blanken te zijn verstuurd en dat duidt op een gecoördineerde actie.

In uw eerdere reactie d.d. 4 november 2022 aan ons stelt u dat u het niet als uw 'taak' ziet uit te zoeken of er sprake van coördinatie is en 'alle ontvankelijke klachten gelijk zijn'. Dat is opmerkelijk. Ons is namelijk bekend dat er honderden klachten over andere programma's via klachtenlijn www.klachten.tv zijn ingediend. Daarover heeft u zich nog niet uitgelaten in de media, waar u dat eerder wel deed inzake 137 klachten over ON! Wij begrijpen niet hoe u als onpartijdige NPO Ombudsman toch tot deze verschillende (openbare) aanpak van klachten komt. Graag zouden we hierover opheldering krijgen.

Dan hierbij de behandeling van de vragen. Wij doen dit zo secuur mogelijk maar soms is niet te achterhalen wie u als 'gast' bedoelt.

1.

1. U stelt:

dat we *Ongehoord Nieuws* sinds hervatting in augustus aankondigen met 'opinie en -duidingsprogramma'.

Reactie ON!:

Dat is niet juist. De presentatie kondigt het programma aan met 'opinieprogramma'. De terminologie dat wij ruimte geven aan "meningen en interpretaties van het nieuws" is éénmaal uitgesproken door de presentatie bij de eerste aflevering.

1a. U vraagt:

Kunt u toelichten wat u daarmee bedoelt, zowel de programma-aanduiding als de terminologie "interpretatie van het nieuws"?

Reactie ON!:

De terminologie dat wij ruimte geven aan "meningen en interpretaties van het nieuws" is éénmaal uitgesproken door de presentatie bij de eerste aflevering. Wat wij bedoelen is dat vanuit de algemene kritische visie op de mens en maatschappij van ON! wordt gekeken naar het nieuws van de dag. Thema's die onderbelicht worden door de andere omroepen komen bij ons aan bod.

1b. U vraagt:

Voerde u hiermee ook een inhoudelijke wijziging door ten opzichte van de serie uitzendingen uit het voorjaar van 2022 en, zo ja, kunt u toelichten waarom u tot die wijziging bent gekomen?

Reactie ON!:

Op 13 juli hebben we de vraag aan netcoördinator/coördinator Genreoverleg Journalistiek voorgelegd om ons programma *Ongehoord Nieuws* vanaf het nieuwe tv-seizoen te laten kwalificeren binnen het Genre Journalistiek met de ccc-code "14 opinieinhoudelijk perspectief" (Media-aanbod waarin opvattingen over politieke en maatschappelijke thema's/onderwerpen vanuit één herkenbaar inhoudelijke perspectief aan de orde komen). Op 26 juli is daarvoor een akkoord teruggekomen door een medewerker Genreoverleg Journalistiek.

Hiermee geven wij een duidelijkere invulling voor de kijker aan onze publieke media opdracht, namelijk de nieuwsbol van de andere zijde belichten, zoals we dat in ons beleidsplan 2022-2026 stellen. De nieuwe classificatie zorgt in onze ogen voor nog meer duidelijkheid bij de kijkers.

1c. U vraagt:

Hoe vertaalt dit zich in de praktijk? Betekent het volgens u ook dat er andere voorwaarden of eisen zijn die aan uw journalistieke presentatoren gesteld kunnen of moeten worden?

Reactie ON!:

Het format van *Ongehoord Nieuws* blijft hetzelfde: discussie over een in onze ogen actueel onderwerp aan de hand van een journalistiek itemfilmpje. Het begrip 'opinie' geeft de presentatie, indien gepast, de mogelijkheid om deel uit te maken van de discussie. Het zijn dus geen nieuwslezers.

Zoals al gesteld is: vanaf de oprichting van ON! belichten wij de actualiteit en grote maatschappelijke zaken vanuit een andere kant van de bol dan het meerderheids-perspectief bij andere omroepen, namelijk de ongehoorde zijde. Daarin zijn we altijd heel duidelijk geweest. Met de toevoeging 'opinieprogramma' kan daarover geen enkele twijfel meer bestaan; de kijker weet wat hij of zij krijgt.

De noemer 'opinieprogramma' geeft de presentatie ook meer de ruimte om de missie en visie, zoals in ons beleidsplan uitvoerig is beschreven, voor het voetlicht te brengen. Meer kleur, meer stellingname, zowel bij de keuze van de onderwerpen, als de in de behandeling daarvan door de presentatie, als in de keuze van de gasten.

1d. U vraagt:

Is u bekend dat de Journalistieke Code wat betreft de normen die gelden voor het journalistiek handelen van de makers geen verschil aanbrengt tussen de diverse journalistieke sub-genres nieuws, actualiteiten, meningsvorming en opinie?

Reactie ON!

Het is ons bekend dat de normen die gelden voor het journalistiek handelen geen verschil aanbrengen tussen de diverse journalistieke sub-genres.

De filmpjes die aan ieder gesprek vooraf gaan, voldoen in ruime mate aan de journalistieke code, zoals van een opinieprogramma mag worden verwacht. Over de inleidende filmpjes ontvangen we dan ook geen klachten.

2.

2. U stelt:

Aan een aantal mensen dat klaagde over de uitzending van 15 september schreef u een reactie waarin u stelde dat het: *“geenzins de bedoeling is geweest een racistische uitzending te maken. Sterker. Wij werpen iedere beschuldiging van racisme verre van ons.”*

Reactie ON!:

De kern van de uitzending was duidelijk te maken dat racisme onder iedere groep kan spelen. Vandaar ook de aandacht voor de beschuldiging van racisme bij de politieke partij Bij1. Helaas is deze boodschap ondergesneeuwd geraakt door de ophef en het tonen van enkele filmpjes waarbij gekleurde mensen niet-gekleurde mensen in elkaar slaan.

Doorgaans zien we op de Nederlandse televisie vooral filmpjes van niet-gekleurde mensen die als de agressor in beeld worden gebracht. De kernboodschap van het item was dan ook de oproep van onze gast prof. dr. Paul Cliteur dat (alle) mensen elkaar meer als mensen zouden moeten gaan zien.

2a. U vraagt :

Wilt u bij deze passage uit uw antwoord van destijds nog aanvullende opmerkingen maken?

Reactie ON!:

De kijker hoort en ziet in andere NPO-programma's, van het *NOS Journaal* tot praatprogramma's en radiatorubrieken, vaak dat blanken wordt aangewreven dat ze racistisch handelen. Zo werd bijvoorbeeld bij de tragische dood van George Floyd op 25 mei 2020 de vier betrokken agenten in tal van NPO-programma's op radio en televisie racisme aangewreven. De agenten zijn veroordeeld voor excessief geweld, maar nooit voor racisme.

Dit heeft een simpele reden: racisme valt in veel gevallen niet te bewijzen. De algemene maatschappelijke tendens is dat blanken zich racistisch verhouden tot mensen met een donkere huidskleur. Sterker nog, er wordt zelfs in sommige literatuur (bijv. van Gloria Wekker) betoogd dat racisme enkel op deze manier kan bestaan. Wij hebben dit met deze uitzending willen ontcrachten en vertrekken vanuit tegengestelde zijde: er kan ook een racistisch motief bestaan bij donkere daders - jegens blanken of onderling. Dit is in de uitzending toegelicht door de verschillende gasten.

2b U vraagt:

Kunt u de feitelijke onderbouwing geven voor de zin: *“Doorgaans zien we op de televisie*

alleen maar filmpjes van niet-gekleurde mensen die als de agressor in beeld worden gebracht?"

Reactie ON!:

Het heersende narratief, mede door woke / Black Lives Matter, is dat racistisch geweld tegen zwarten institutioneel is en zwaar verankerd ligt in de Westerse samenlevingen. Door selectief te shoppen in nieuwsfeiten en gebeurtenissen draagt de publieke omroep helaas bij aan deze - in onze opinie onjuiste - beeldvorming. Er circuleren vele filmpjes op het internet die echter ook een ander beeld laten zien. Wij toonden er slechts enkelen ter illustratie dat het fenomeen racisme niet van één kant komt. De beelden hadden beter in een context geplaatst kunnen worden.

Voorbeelden van de zin 'doorgaans zien we op de televisie alleen maar filmpjes van niet gekleurde mensen die als agressor in beeld worden gebracht', zijn terug te vinden in de beelden die het NOS Journaal vertoonde na de dood van George Floyd op 25 mei 2020. Zie de voorbeelden in het 20.00 uur [NOS Journaal van 29 mei 2020](#). en van [31 mei 2020](#).

Daarentegen is de dood van de blanke [Justine Damond](#) door een zwarte agent op 15 juli 2017 in dezelfde stad geen nieuws voor de NOS. Een ander geval: toen de Franse Lola Daviet op 14 oktober 2022 door Algerijnse daders gruwelijk werd vermoord, was dit aanleiding voor de media om de nationaliteit van de daders maar niet of nauwelijks te vermelden, want dit zou (extreem)rechts in de kaart spelen. Dit soort verschijnselen willen wij op zijn minst belichten om een reflectie los te maken.

Nog een onderbouwing: in het [NOS Journaal van 2 juni 2020](#) zegt de presentatie: 'De aanleiding voor de demonstraties in Nederland is het politiegeweld in Amerika tegen de zwarte bevolking.' De NOS vertelt er niet bij dat van de 1.019 doden in 2019 door politieoptreden in de Verenigde Staten 52%, oftewel, de meerderheid, blank is en 25% zwart is. Ook wordt door de NOS niet verteld dat in 2019 in de VS 79 van de 89 politieagenten die in 'line of duty' door geweld of ongelukken om het leven komen, [blank zijn](#).

Volgens oud-burgemeester van New York Rudy Giuliani worden [meer politieagenten](#) gedood door zwarten "*than police officers kill African-Americans*".

2c. U vraagt:

Nazoeking door derden toonde aan dat bij de incidenten in de filmpjes die in uw uitzending gebruikt werden als voorbeelden om "*de minder belichte zijde van racisme*" te laten zien geen bewijs voor racistische motieven was. Op welke feiten baseerde uw redactie bij de keuze van de filmpjes de overtuiging dat de incidenten in de filmpjes wél een racistische motivatie hadden? Heeft u een en ander geverifieerd. Waar en op welke wijze?

Reactie ON!:

Het beeldmateriaal is niet weergegeven als ontegenzeggelijke gevallen van racisme, doch als illustratie (beeld) bij de bewering dat de andere kant van racisme onderbelicht

blijft en ook zal bestaan. Dat er interracial geweld bestaat, leidt geen twijfel. Sterker, blanken krijgen bijvoorbeeld in de Verenigde Staten verhoudingsgewijs meer agressie te verduren van zwarten dan omgekeerd. Zie bijvoorbeeld [de cijfers van de FBI van 2019](#).

2d. U vraagt:

Wat is uw reactie nu op de wijze waarop uw programma de filmpjes inzette en toelichtte?

Reactie ON!:

Er zijn lessen uit getrokken. De context van het beeldmateriaal had beter geschetst kunnen worden door te stellen dat de beelden dienen als illustratie bij statistische gegevens die wijzen op een vorm van racisme die weinig wordt belicht.

In de uitzending heeft ON-presentatrice Raisa Blommestijn het woord "neger" gebruikt. In de dagen na de uitzending is hierover commotie ontstaan. Laten wij beginnen te benadrukken dat wij de ontstane ophef betreuren. Het is geenszins de bedoeling geweest om nodeloos te kwetsen. Dat neemt niet weg dat de vrijheid van meningsuiting, een van de fundamenteën van onze democratische rechtsstaat, met zich meebrengt dat gevoelens gekwetst kunnen worden. Er is altijd wel iemand die aanstoot neemt of aanstoot kan nemen aan het gebruik van bepaalde woorden. Het feit dat gevoelens gekwetst zijn geraakt, kan wat ons betreft niet als standaard worden genomen voor het wel of niet gebruiken van een woord. Echter deelt niet iedereen deze zienswijze. Ruim twee maanden na dato zijn er nog steeds geluiden te horen dat er hier een grens gepasseerd is. Om de vraag te beantwoorden of dit inderdaad het geval is, zijn een tweetal vragen van belang:

Ten eerste: wat is de objectieve betekenis van het woord?

Ten tweede: wat is de intentie van degene die het woord gebruikt?

Wat betreft de eerste vraag: het woord "neger" is afgeleid van het Latijnse woord *niger* en het Spaanse en Portugese woord *negro*. In al deze betekenissen betekent dit "zwart" en verwijst het naar iemand met een donkere huidskleur. In bovengenoemde uitzending moet het gebruik van dit woord op deze manier worden opgevat: het verwijst naar personen met een donkere huidskleur. Dat neemt uiteraard niet weg dat er een groeiende groep mensen in de samenleving is die beweert dat dit woord verwijst naar het koloniale verleden en derhalve niet meer van deze tijd is of dat het racistisch is. Anno 2022 geldt dit voor steeds meer woorden. Gesteld kan worden dat onder invloed van woke wordt gepoogd de taal te 'zuiveren'. Presentatrice Raisa ziet dit als een aanval op de vrijheid van meningsuiting en is daarom van mening dat het gebruik van "verboden woorden", zoals 'neger' maar ook bijvoorbeeld 'blank' belangrijk is in de strijd tegen woke. Het is voor haar een manier om de groeiende intolerantie in ons land te bevechten. Hiermee komen we als vanzelf aan bij de beantwoording van de tweede vraag: de vraag naar de intentie waarmee het woord is gebruikt.

Raisa heeft het woord neger aldus niet gebruikt om nodeloos te kwetsen en al zeker niet om zich racistisch te uiten. Raisa probeert het woord weer de neutrale -niet racistische- betekenis terug te geven die het hiervoor altijd al genoot. Zij werpt iedere beschuldiging en uiting van racisme verre van zich. Dat geldt uiteraard ook voor ons als omroep. Het ging hier, nogmaals, voornamelijk om het maken van een statement tegen de woke-

beweging en de groeiende intolerantie. Als deze uitzending iets heeft duidelijk gemaakt, is het hoe belangrijk het is om op te komen voor de vrijheid van meningsuiting.

3.

Hierbij onze reactie op uw vragen van de uitzending van 15 september:

3. U stelt:

U schreef over de uitzending van 15 september aan bij mij klagend publiek ook: *“Bij de vrijheid van meningsuiting, een van de fundamenteën van onze democratie, hoort nu eenmaal dat gevoelens gekwetst kunnen worden. Maar dat is nooit onze opzet. ON! is opgericht en om de ongehoorde en ongeziene kant van grote maatschappelijke problemen te laten horen en tonen. Dit uitgangspunt is ook de reden geweest dat we door de Mediaminister vorig jaar zijn toegelaten tot het Publieke Bestel.”*

3a. U vraagt:

Kunt u toelichten waarom u hier naar de vrijheid van meningsuiting verwijst? Zijn daar, in uw optiek, grenzen aan? Waarom wel of niet?

Reactie ON!:

De vrijheid van meningsuiting (VvMU) betekent in de praktijk dat soms gevoelens gekwetst kunnen worden. Als omroep zoeken wij niet bewust de grenzen op. Dat we echter aan de fatsoensgrenzen zitten volgens anderen, is het gevolg van dat wij niet de visie omtrent wat fatsoenlijk en ongehoord is, die de meerderheid van de omroepen, die meer de grenzen van de politieke correctheid volgen, zijn toegedaan, delen. In elk geval zorgen wij dat we binnen de grenzen van de juridische vrijheid blijven, zoals deze in de jurisprudentie van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens bepaald worden. Het EHRM erkent ook dat het recht hiertoe de vrijheid behelst om anderen te kwetsen. Dit is een ongewild gevolg van het staan voor bepaalde standpunten in debatten die gevoelig liggen, omdat de onderwerpen zo belangrijk zijn en er verschillende visies op kunnen zijn. We zien het als onze taak om begrip op te wekken voor de andere kijk op zaken. We roepen ook nimmer op tot geweld, integendeel: ook bij iedere oorlog pleiten we voor vrede tussen de volkeren. Als oud-oorlogsverslaggever is voorzitter Arnold Karskens tevens voorzitter van de Stichting Onderzoek Oorlogsmisdaden. VvMU gaat, zoals het EHRM aangeeft, heel ver, maar kent één grens en daar zullen we ons ook altijd aan houden en dat is de wet en de toetsing daarop door de rechter.

3b. U vraagt:

Met betrekking tot mogelijk kwetsende inhoud, kunt u de afwegingen delen omtrent het gebruik van het woord “neger”?

Reactie ON!:

Zie antwoord 2d.

4.

Hierbij onze reactie op uw vragen van de uitzending van 8 september.

4. U stelt:

In de uitzending van 8 september wordt een podcast besproken, met beschuldigingen van verrijking aan het adres van Jaap van Dissel (RIVM). De presentatoren van uw programma spreken hierover door.

4a/b. U vraagt:

De journalistieke code stelt dat journalisten terughoudend omgaan met beschuldigingen, alleen als die zijn gecheckt worden ze gepubliceerd. Dat geldt ook voor items in een rubriek met berichten uit andere media als uw mediaoverzicht. Heeft uw redactie de informatie uit de podcast geverifieerd? Zo ja hoe, zo nee, waarom niet? Is in dat geval overwogen te melden dat de informatie door uw redactie zelf niet is geverifieerd? Bent u – in de context van het doorgeven van beschuldigingen afkomstig uit een journalistieke productie van anderen – bekend met wat [de uitspraak](#) van de Raad voor de Journalistiek stelt aangaande de journalistieke verantwoordelijkheid?

Reactie ON!:

De beschuldigingen tegen Jaap van Dissel van het RIVM kwamen van het podcast-duo *Gijrath & De Vlieger* en werden behandeld in ons 'media-overzicht' dat we enige tijd op de donderdag hebben uitgezonden met daarin veelal een stuk of 3 opvallende onderwerpen uit de (alternatieve) media. Wij zijn dus niet de bedenkers van de onderwerpen. Uiteraard ontslaat ons dit niet van een zo grondige mogelijke check van juistheid. Bij de presentatie hielden wij dan ook een slag om de arm met de toevoeging "als dit klopt". De makers bleken er naast te zitten en hebben terecht hun verontschuldigingen aangeboden. Inmiddels hebben wij een factchecker in dienst genomen, die in de afwegingen van wel of niet ter sprake brengen informatie kritisch weegt. Overig is het nooit onze bedoeling dat onjuiste schadelijke informatie wordt gedeeld.

4c/d. U vraagt:

De informatie in de podcast was aantoonbaar onjuist. Checken van het bankafschrift uit de podcast liet dat zonder inspanning zien, onder meer journalisten zetten in de twee dagen tussen de podcast en uw programma openbaar vraagtekens bij de inhoud van de podcast. Uw presentatoren hadden dit – gezien de zwaarte van de aantijgingen – in de voorbereiding van het item kunnen en horen mee te nemen. Wat is uw inhoudelijke reactie op de gekozen wijze (uw presentator zegt: "Als dit klopt ...." en "..... van Dissel een grote som geld lijkt te hebben ontvangen...") waarop zij de beschuldiging in de podcast onder de aandacht van het publiek brengen?

Reactie ON!:

Wij hebben de informatie in onze herstelrubriek *Oeps* op onze website vermeld. Boven de rubriek staat uitdrukkelijk: "Op deze pagina zetten we fouten of onvolkomenheden recht." Hiermee geven we toe dat we met het doorgeven van de informatie van het podcast-duo fout zaten. Achteraf hadden we nader onderzoek dienen te verrichten

naar het bankafschrift. Hierover is intern gesproken en er zijn lessen getrokken. We zijn nog in een beginnend stadium en van iedere fout proberen wij veel te leren. Voortaan worden vermeende bewijsstukken van beweringen beter bekeken.

4e. U vraagt:

Heeft u overwogen om nog aanvullend, eventueel in een volgende uitzending in beeld, te corrigeren? Waarom wel en het niet gedaan, of waarom niet overwogen?

Reactie ON!:

De meeste tv-rubrieken die een fout uitzenden, gemaakt door derden, zetten dat niet recht in de uitzending. Ook de nieuwsrubriek bij uitstek, het NOS Journaal, niet. In dit geval van andermans podcast over Van Dissel zagen wij daarvoor ook geen aanleiding omdat de correctie landelijk nieuws was. Het plaatsen van de correctie in de rubriek Oeps leek ons passend en wij hebben er uiteraard onze les uit geleerd. Inmiddels is de rubriek met "ander media"-perspectief geschrapt uit het programma.

Deze benadering door ons verschilt overigens niets met een NOS Journaal-uitzending van 11 januari 2017 waarin door een 'betrouwbaar' oud-geheim agent wordt beweerd dat er videobeelden bestaan van de net gekozen president Trump met prostituees in een hotelkamer in Moskou. NOS Journaal-correspondent Wouter Zwart spreekt zelfs over een "explosief gedeelte", maar sluit zijn bijdrage af met de mededeling dat er niks te verifiëren valt. 'Geen bewijzen.' Op 24 oktober 2017 maakt [The Washington Post](#) bekend dat het team van opponent Hillary Clinton en de Democratische partij deels het onderzoek van de spion heeft betaald. Overigens heeft de NOS over deze kwestie geen correctie geplaatst.

Zorgvuldigheid en betrouwbaarheid is dus beslist geboden, maar we moeten ook opletten dat we als bestel niet teveel met twee maten gaan meten. Dat we niet scherper letten op de omroepen die ideeën hebben die ons inhoudelijk gezien niet bevallen en daardoor de journalistieke code scherper toepassen.

Overigens komen we soms wel terug in het programma op nieuws wat we eerder uitgebreid brachten, wat niet feitelijk klopt of onvolledig was en dat anders mogelijk niet in de openbaarheid zou komen. We verwijzen hierbij naar de behandeling van een WOBverzoek dat niet compleet werd gebracht op 3 mei en dat we in de uitzending van 10 mei hebben rechtgezet. Ook hebben we op 15 september een citaat toegevoegd van een medewerker van het CBS over oversterfte uit de uitzending van 13 september, omdat de medewerker van het CBS vond dat hij niet compleet zijn verhaal had gedaan. Hierbij is geen geweld gedaan aan de waarheid in eerste instantie, maar is er, als een soort service aan de woordvoerder, iets toegevoegd.

5.

Hierbij onze reactie op uw vragen van de uitzending van 20 oktober.

5a/b. U vraagt:

Op uw correctie-pagina "Oeps" (goed dat u inmiddels een correctiepagina heeft) staat een opmerking n.a.v. een uitspraak in een column in uw programma van 20 oktober, "dat landen zoals Denemarken zijn gestopt met corona vaccinatie vanwege bijwerkingen. Volgens Nieuwscheckers klopt dat niet. Waarom kiest u voor deze formulering? Heeft u overwogen zélf voor uw rekening te nemen dat de informatie in de column niet klopte?"

Wat zijn uw onderbouwingen voor uw keuze? De site van Nieuwscheckers publiceert de afgelopen maanden ook enkele andere fact checks van informatie uit uw uitzendingen. Verwijzing naar deze andere gedane uit spraken die volgens checks van Nieuwscheckers 'onwaar waren' zette u niet op uw correctiepagina. Waarom niet? Het kan niet zijn omdat de oeps-pagina ten tijde van de uitspraak nog niet bestond, want u plaatste sinds deze pagina bestaat wel een enkele correctie van informatie die werd uitgezonden vóór de pagina was gemaakt.

Reactie ON!:

De uitlating over vaccinatie in Denemarken werd gedaan in een column in de uitzending. Zoals u zelf stelt, op pagina 19 in uw vorige rapport d.d. 7 juni, gelden voor columns andere regels dan gewone nieuwsberichten. U schrijft: "Dan leg ik altijd uit dat hier columnisten aan het woord zijn, die veel mogen zeggen, met gebruikmaking van stijlmiddelen als overdrijving en eenzijdige belichting van een kwestie. In de Journalistieke Code hebben ze expliciet die positie, maar zeker ook in de wet."

Het is opmerkelijk dat u wel de meetlat aanlegt bij een column van Ongehoord Nederland, maar wij u niet horen over [columns](#) waarin bijvoorbeeld Arnold Karskens en Tweede Kamerleden worden uitgemaakt voor "varken" of "vastgebonden naakt op een boot de zee op dienen te worden gestuurd".

De informatie in de column was overigens van persbureau Reuters op 6 oktober. ['Sweden, Denmark pause Moderna COVID-19 vaccine for younger age groups'](#).

5c. U vraagt:

Sinds de start van Nieuwscheckers werden door deze organisatie ook vele checks gedaan over bijvoorbeeld coronavirus-informatie. Bepaalde na check als 'onwaar' gelabelde informatie (zoals over bijwerkingen van vaccinaties) werd sindsdien nog door uw journalisten als feitelijk juist doorgegeven of doorgelaten. Wanneer is een 'onwaar'-oordeel van Nieuwscheckers voor door uw medewerkers verstrekte informatie wél aanleiding voor vermelding op 'Oeps' en wanneer niet? Wat is daarbij uw criterium of richtlijn?

Reactie ON!:

De mensen achter Nieuwscheckers kennen we niet en wij zijn niet op de hoogte van hun werk. Welke zware informatie bedoelt u nog meer en op grond waarvan is u exact gebleken dat deze informatie onwaar is? Als onze informatie aantoonbaar en onmiskenbaar onjuist is, ook gezien vanuit ons perspectief, dan proberen wij daar iets

aan te doen. Tot nu toe zijn we éénmaal benaderd en hebben toen netjes geantwoord.

5d/e. U vraagt:

Onderkent u dat het publiek de inzet van een correctiepagina snel als willekeurig beoordeelt (wanneer komt een fout er wel op en wanneer niet)? Dat is een lot dat veel correctiepagina's (ook van andere media) treft. Ziet u mogelijkheden om dat te voorkomen, of heeft u criteria die kunnen helpen. U stelt op de pagina dat de redactie bepaalt welke op- en aanmerkingen worden geplaatst. Hoe verhoudt zich dat tot de plicht in de ook door uw organisatie bij binnentreden in het bestel onderschreven Journalistieke Code om gemaakte fouten transparant te corrigeren? Heeft u nog op andere platforms aantoonbaar onjuiste informatie gecorrigeerd?

Reactie ON!:

Iedere klacht op de Oeps zetten, maakt een correctiepagina erg onoverzichtelijk, omdat veel klachten bijkans scheldpartijen zijn of niet onderbouwd. We plaatsen correcties m.b.t. zaken die wij van belang vinden, dan wel omdat ze in onze ogen maatschappelijke impact hebben. Wij verschillen in uitvoerigheid en toon daarmee niet van de correctiepagina van het NOS Journaal. Dat wil zeggen: overzichtelijk en beknopt. Daarentegen zijn we wel heel ruim in het plaatsen van de argumenten van de klager en plaatsen daar indien mogelijk graag de brief of een link bij, zodat de lezer niet alleen een samenvatting, maar de hele argumentatie kan volgen.

6.

Hierbij onze reactie op uw vragen van de uitzending van 16 oktober.

U stelt:

In diverse uitzendingen (waaronder die van 18 oktober) wordt gesproken over corona, coronamaatregelen, vaccinaties en bijwerkingen. De vragen hieronder betreffen één uitzending ten voorbeeld van een patroon (er wordt door klagers gesteld dat coronainformatie in nog vijf andere uitzendingen aantoonbaar onjuist is, dat presentatoren daarin inmiddels lang weerlegde theorieën voor feitelijke informatie laten passeren, of dat daarin 'complottheorieën worden verspreid' M.b.t. het gesprek van 18 oktober wijzen klagers op het door presentatoren onbevraagd laten passeren van aantoonbaar onjuiste informatie over het proces van de ontwikkeling van vaccins en de effectiviteit van bepaalde medicijnen, ongefundeerde beschuldigingen aan het adres van het kabinet en Marc van Ranst, complottheorieën over beweegredenen van farmaceuten en politici en beweringen die niet onderbouwd worden en dus als insinuaties gezien moeten worden.

Reactie ON!:

Zoals we duidelijk in ons beleidsplan 2022-2026 hebben gesteld, tonen we bij belangrijke maatschappelijke problemen graag de andere zijde van de bol. Dat geldt ook in het coronadebat. We vernemen gaarne welke informatie precies aantoonbaar onjuist is en op grond van welke bronnen u dit zou zijn gebleken. Wij willen onze gasten zoveel mogelijk uit laten praten, zodat zij hun kant van het verhaal eindelijk eens naar voren kunnen brengen.

Het aspect van hoor en wederhoor en de betrouwbaarheid dient ook holistisch te worden gezien. Andere omroepen en programma's kunnen uiteraard kritiek leveren op hetgeen in onze uitzendingen wordt gezegd en zo ontstaat een inhoudelijk debat.

Ieder item begint met een korte reportage. Hierin worden hoor-wederhoor en de feiten zoveel mogelijk verwerkt. Over deze reportages lezen wij geen klachten. De klachten worden vooral geuit over de gesprekken daarna. Daarover het volgende.

Bij coronavraagstukken vragen we met name drie soorten gasten: De eerste soort gasten zijn de medisch onderrichte personen als artsen en virologen. Wat zij bij ons vertellen, staat soms haaks op posities van instanties als het RIVM, farmaceuten en kabinetsleden, maar dat is logisch: medische wetenschap is immers continue in beweging. Er spelen verschillende belangen en bij uitstek is het uitwisselen van heterodoxe meningen noodzakelijk om niet te vervallen in groepsdenken en absoluut waarheidsdenken. Het is juist interessant om de visie van een kritische minderheid te horen bij dit soort onderwerpen.

Als omroep gaan we ervan uit dat deze hoogleraren en specialisten een interessant perspectief tonen dat voor het publieke debat van groot belang is. Bij andere praatprogramma's klinken andere geluiden. Geen probleem! Dat maakt de publieke omroep als geheel ook zo interessant.

Het tweede type gasten zijn de wetenschappers en advocaten/juristen die zich bezig houden met de statistische, juridische en/of ethische zijde van het coronadebat. Ook zij spreken op basis van hun expertise.

Het derde type gasten zijn politici. Zij vertegenwoordigen delen van de Nederlandse samenleving en voeren in de Tweede Kamer het debat. Hun stem doet ertoe, ook al zijn sommige kijkers het soms niet met hen eens.

In de uitzending van 18 oktober was mr. Niels Vanaken te gast die als advocaat coronaslachtoffers bijstaat. Hij spreekt uit ruime ervaring. Dat klagers dit als insinuaties zien is, is hun goed recht. Maar dat coronavaccinaties negatieve gevolgen kunnen hebben, is inmiddels een vaststaand feit. Denk daarbij o.a. aan [het advies](#) van het Europees geneesmiddelenbureau EMA om hevige menstruaties op te nemen in de lijst met bijwerkingen en het actieve monitoren van myocarditis bij jonge mannen door het Amerikaanse [Centers for Disease Control](#) (CDC) en daarom is het benoemen daarvan in een opinieprogramma als het onze op zijn plaats.

6a. U vraagt:

'Door presentatoren en gasten wordt diverse malen gesteld dat Pfizer onlangs in het Europees Parlement (EP) voor het eerst heeft aangegeven ('toegegeven') dat coronavaccins niet als eerste getest werden op tegengaan van besmetting, maar dat dat wel geclaimd werd. Dat klopt niet, zie hiervoor de eenvoudig toegankelijke openbare informatie van Pfizer uit april 2020 over het testproces van vaccinaties (testen op tegengaan ernstige ziekte).'

Reactie ON!:

Bovenstaande is niet correct. Pfizer heeft bij herhaling volgehouden dat het BionTech mRNA vaccin besmettingen drastisch terugdringt. Het artikel dat u aanhaalt - van Pfizer zelf - dateert van april 2020. Echter stelt de CEO van Pfizer, Dr. Albert Bourla, op [9 november 2020](#) over trial resultaten: *"Covid vaccine is 90% effective in preventing infection"*.

U vraagt:

'Waarom hebben uw presentatoren de uitspraken van Pfizer in het EP niet correct geduid? Waarom zijn gasten niet op de onjuistheden in hun beweringen geweest? Waarom is op geen moment naar onderbouwing van de onjuiste informatie gevraagd?'

Reactie ON!:

Er is wel degelijk correct geduid. In het Europees Parlement wordt door Europarlementariër Rob Roos in een gesprek met Pfizer-executive Janine Small aangetoond dat de vaccins door Pfizer zelf nooit zijn getest op het voorkomen van transmissie van het virus. Dat terwijl er door de overheid – en niet alleen de Nederlandse overheid overigens – veelvuldig is aangedrongen op het nemen van het vaccin, omdat dit de verspreiding van het virus tegen zou gaan. Een claim die niet gebaseerd is op onderzoek van Pfizer zelf. De gasten en presentatoren duiden dit in de uitzending en tonen hiermee aan dat er onjuiste informatie is verspreid door de overheid en niet andersom. Wij verschillen hier dus over de lezing van wat daar gezegd is en daar dient binnen het bestel ruimte voor te zijn. Uw zienswijze lijkt op een andere wijze gekleurd en vanuit andere aannames te vertrekken dan de onze. Dat mag.

6b. U vraagt:

Later in het gesprek wordt door een gast algemeen bekende, onjuiste informatie gegeven over gangbare procedures bij vaccinontwikkeling (testen op tegengaan verspreiding, waar dat bij het testen van vaccinaties niet gangbaar is. Getest wordt in eerste aanleg op voorkoming van ernstige ziekte). De presentatoren vragen niet naar onderbouwing en lijken zelf niet te beschikken over de informatie dat het door de gast gestelde niet klopt. Hoe wordt basale voorbereiding van presentatoren gedaan bij een onderwerp als dit dat specialistisch is.

Reactie ON!:

Kunt u als ombudsman aantonen dat de door de overheid verspreide claim dat je een vaccin neemt om verspreiding van het virus tegen te gaan ("je doet het voor een ander") juist is?

U vraagt:

De site van Nieuwscheckers publiceerde de afgelopen maanden ook enkele andere fact checks van informatie uit uw uitzendingen. Verwijzing naar deze andere gedane uitspraken die volgens checks van Nieuwscheckers 'onwaar' waren zette u niet op uw correctiepagina. Waarom niet? Het kan niet zijn omdat de oeps-pagina ten tijde van de uitspraak nog niet bestond, want u plaatste sinds deze pagina bestaat wel een enkele correctie van informatie die werd uitgezonden vóór de pagina was gemaakt.

Sinds de start van Nieuwscheckers werden door deze organisatie ook vele checks gedaan over bijvoorbeeld coronavirus-informatie. Bepaalde na check als 'onwaar' gelabelde informatie (zoals over bijwerkingen van vaccinaties) werd sindsdien nog door uw journalisten als feitelijk juist doorgegeven of doorgelaten. Wanneer is een 'onwaar'-oordeel van Nieuwscheckers voor door uw medewerkers verstrekte informatie wél aanleiding voor vermelding op uw pagina 'Oeps' en wanneer niet? Wat is daarbij uw criterium of richtlijn?

Reactie ON!:

Ons criterium is wanneer het onomstotelijk vaststaat dat de informatie van gewicht is en ook in onze visie als bewezen onjuist te gelden heeft. De site van Nieuwscheckers is een gewaardeerd initiatief, maar niet de maat der dingen. Zoals eerder aangegeven bestaat er geen wetenschappelijke consensus over vaccinatieschade en bijwerkingen bij mRNA vaccins. Immers, de langetermijneffecten zijn onmogelijk al te kennen. Verder blijkt uit Pfizers eigen documenten (tienduizenden pagina's die het bedrijf zelf pas over 76 jaar wilde prijsgeven maar door een rechter in de VS al eerder zijn vrijgegeven) dat er nog zeer veel onduidelijkheden bestaan en er flink veel meldingen van bijwerkingen zijn gedaan.

Wanneer wij aanleiding zien voor het corrigeren van in de uitzending gedane claims, maken wij daarvan melding. Dit wordt gedaan op basis van de omstandigheden van het geval.

U vraagt:

Onderkent u dat het publiek de inzet van een correctiepagina snel als willekeurig beoordeelt (wanneer komt een fout er wel op en wanneer niet?) Dat is een lot dat veel correctie pagina's (ook van andere media) treft. Ziet u mogelijkheden om dat te voorkomen, of heeft u criteria die kunnen helpen?

Reactie ON!:

Zie eerder antwoord. Alle uitgenodigde gasten beschikken over expertise en worden op hun expertise bevraagd.

U vraagt:

U stelt op de pagina dat de redactie bepaalt welke op- en aanmerkingen worden geplaatst. Hoe verhoudt zich dat tot de plicht in de ook door uw organisatie bij binnentreden in het bestel onderschreven Journalistieke Code om gemaakte fouten transparant te corrigeren?

Reactie ON!:

Implementatie van correcties is een proces wat aan constante optimalisatie onderhevig is. Indien wij na grondige bestudering aanleiding zien voor het corrigeren van gedane claims, corrigeren wij deze.

U vraagt:

Heeft u nog op andere platforms aantoonbaar onjuiste informatie gecorrigeerd?

Reactie ON!:

Zie bovenstaand antwoord.

U vraagt:

Welke journalistieke verantwoordelijkheid heeft u ten opzichte van uw publiek voor de juistheid van verstrekte informatie, in het licht van wat gezegd wordt over betrouwbaarheid van informatie in de ook door uw organisatie onderschreven Journalistieke Code?

Reactie ON!:

Wij nemen deze verantwoordelijkheid zeer serieus, vandaar dat wij de meest actuele inzichten over de vaccins en andere medicatie onder de aandacht brengen. Wij hebben echter een andere visie dan de meeste omroepen en waarschijnlijk ook dan u. Vanuit onze mens- en maatschappijopvatting hebben we ook een andere kijk op wat louter meningen zijn en wat feiten en op wat omstreden en aantoonbaar onjuist zou zijn en wat niet.

6c. U vraagt:

Er wordt door gasten gezegd dat de minister van Volksgezondheid nog steeds stelt dat vaccinatie besmetting tegengaat. Uit diverse interviews met de minister blijkt dat deze dat niet zegt of gezegd heeft. Waarom laten uw presentatoren deze onjuiste informatie passeren en waarom nemen ze die ook in door henzelf uitgesproken teksten voor eigen rekening?

Reactie ON!:

Dit ging over de hele periode vanaf het begin van de pandemie. Toen is dit bij herhaling, ook door de minister van Volksgezondheid gezegd. De tussenopmerking "nog steeds", door een gast, is door de presentatoren niet opgemerkt. In een live-uitzending kan dat gebeuren. Dit neemt toch echter niet weg dat het algemene punt juist is.

6d. U vraagt:

Het kabinet houdt opzettelijk informatie achter, stellen gasten in de uitzending, onder meer m.b.t. oversterfte. Bij een dergelijke bewering/beschuldiging moet door de journalist minimaal gevraagd worden wat de onderbouwing is. Waarom blijft dat uit?

Reactie ON!:

Er is wel degelijk gesproken over deze onderbouwing en door presentatoren en gasten ook aangedrongen op onderzoek. Het bevragen van door de overheid verspreide informatie – en hiermee het controleren van de macht – is een kerntaak van de journalistiek. Bovendien betreft het hier een sterke mening van een gast. Gelet op het gegeven dat in het verleden informatie is achtergehouden door het kabinet mag zulk een sterke mening u ook niet verbazen.

6e. U vraagt:

De bewering van de gast over de verklaring voor het niet kunnen geven van oversterftcijfers is aantoonbaar onjuist, de verklaring is openbaar en breed bekend gemaakt (AVG- en privacybeperkingen, zie voor toelichting de Kamerbrief van 28-09-2022 waarin de minister aangeeft juist groot voorstander te zijn van onafhankelijk

onderzoek naar oversterfte tijdens Covid-19 maar vooralsnog te stuiten op AVG beperkingen. Er wordt gewerkt aan methodiek waardoor ondanks dit toch onderzocht kan worden). Waarom stellen uw presentatoren niet minimaal vraagtekens bij de bewering van de gast, en nemen zij beweringen van de gast over manipulatie en verdeel-en-heers-opzet van de overheid als feit in het gesprek over?

Reactie ON!:

De AVG geldt niet voor overleden personen. [Grond 27 EU-AVG](#). Zo gaf minister Ollongren ook eerder toe. Zie ook [dit artikel](#) van Tweede Kamerlid Pieter Omtzigt. Wanneer het gaat om niet-overleden personen zijn statistische technieken beschikbaar die zorgen dat er anoniem data kan worden verwerkt. Dat gebeurt in de praktijk vaker. Als u het oneens bent met deze hypothese dan mag dat. Het gevaar is alleen dat u vanuit uw (meerderheids)visie kijkt naar wat volgens u de juiste feiten zijn vanuit uw aannames. Op menselijk en politiek terrein zijn de feiten interpretatief van aard en dienen de juiste inzichten juist door een belichting van alle kanten te worden gewonnen. Dat wij een kritische houding hebben tegenover de overheid maakt dat wij wellicht andere aannames hebben en de afwegingen anders maken bij onderwerpen. U dient er echter ook voor te waken dat uw persoonlijke opvattingen onze ruimte en vrijheid van onderzoek en informatietoever niet te eng maken.

6f. U vraagt:

In de uitzending bespreken gast en presentator de bewering dat vaccins tot hartaandoeningen en vele doden hebben geleid. Is uw redactie bekend met de eenvoudig traceerbare handleiding hoe statistieken over sterfgevallen na vaccinatie te lezen, zoals beschreven door het Europees bijwerkingencentrum EudraVigilance? Indien ja, waarom is van deze kennis geen gebruik gemaakt in het kritisch bevragen van de beweringen van de gast hierover, omdat deze handleiding aangeeft dat overlijden ná vaccinatie niets zegt over overlijden áán vaccinatie maar uw gast zijn redenering zo wel opzet?

Bent u daarnaast ook van mening dat een verantwoordelijk journalistiek presentator die over een dergelijk aan de gezondheid van mensen rakend thema een op betrouwbare informatie gestoeld gesprek moet voeren, optimaal haalbaar geïnformeerd zou moeten zijn? Bent u, dit gesprek en de onjuiste informatie die hierin – door welke oorzaak ook – is gedeeld overziend, van mening dat uw redactie/presentator hier verantwoordelijk zoals de Journalistieke Code verplicht heeft gehandeld?

Reactie ON!:

Het gaat om het bevragen van de effectiviteit van de vaccins en eventuele bijwerkingen waarbij is aangedrongen op verder onderzoek, iets dat tot nu toe door de overheid wordt verzaakt. Overigens zijn hartaandoeningen (bijvoorbeeld hartspierontsteking) eveneens een bekende bijwerking van de vaccins en in andere landen, zoals Denemarken en de Verenigde Staten, aanleiding om negatief te adviseren over het nemen van het vaccin voor bepaalde leeftijdsgroepen.

Post hoc ergo propter hoc is geen garanderende redenering. Daar heeft u gelijk in. De correlatie is echter wel een interessant gegeven en dat de gast deze correlatie als een

signaal voor causaliteit aanmerkt, maakt niet dat er sprake is van het verspreiden van aantoonbaar onjuiste informatie. Ook hier dient u ons de ruimte te laten om de andere kant van zaken te belichten. Die correlatie was onderbelicht.

6g. U vraagt:

Een gast stelt dat de overheid bewezen actieve medicatie tegen Covid-19 achterhoudt omdat farmaceuten en overheid hier niet aan verdienen. Buiten dat de claim dat de overheid dit doet niet onderbouwd wordt (en ook niet bevestigd wordt): heeft uw redactie kennis van de eenvoudig toegankelijke, omvangrijke, onafhankelijke internationale onderzoeken (waaronder deze overzichtsstudie) naar de effectiviteit bij Covid-19 van de medicijnen waarop de gast doelt? Deze studies concluderen in overweldigende mate dat de betreffende medicijnen niet werkzaam zijn bij Covid-19. Indien de journalistiek presentator hiervan geen kennis heeft, hoe kan het dat u deze dan toch verantwoordelijk maakt voor het voeren van een betrouwbaar gesprek hierover in een journalistiek programma? Indien de presentator hiervan wel kennis heeft, waarom wordt deze dan niet ingezet om minimaal de bewering van de gast te bevestigen?

Reactie ON!:

Een mening van een gast moet ook besproken kunnen worden. We maken een opiniërend programma waarin ook stevige meningen naar voren komen. Daar mag ruimte voor zijn. In meningen kunnen hypothesen sterk geformuleerd worden. Uit WOO-documenten is gebleken dat de overheid al in vroeg stadium het testen van bestaande medicatie onmogelijk heeft willen maken. [Het gesprek ging hierover.](#)

6h. U vraagt:

Wat is uw reactie op de klachten dat in dit gesprek op diverse momenten door de presentatoren actief en passief aantoonbaar onjuiste informatie gedeeld wordt? En dat zonder actief-kritische rol van uw presentatoren complottheorieën over de beweegredenen van politici en farmaceuten voor feiten worden gepresenteerd?

Reactie ON!:

Kunt u aangeven welke exacte uitlatingen passief en actief als een vorm van aantoonbaar onjuiste informatie aangemerkt worden door u en op grond waarvan u dit stelt? Kunt u ook aangeven in hoeverre wij een andere kijk op de materie en de feiten kunnen hebben en de andere zijde kunnen belichten, juist omdat andere omroepen dezelfde zijde belichten? Wat zijn de complottheorieën waarnaar u verwijst? In hoeverre mogen deze volgens u naar voren worden gebracht? Bedoelt u daarmee dat farmaceuten ook een financieel belang hebben dat regelmatig in strijd kan zijn met hun medisch-ethische rol en waarvoor tussen 2003 en 2016 voor 33 miljard dollar aan [boetes](#) is uitgedeeld, o.a. aan Pfizer?

6h. U vraagt:

Wat is uw reactie op de opmerking van klagers dat in uw uitzendingen m.b.t. Covid-19-gerelateerde informatie een met bovenstaand voorbeeld geïllustreerd patroon van het delen van aantoonbaar onjuiste informatie zichtbaar is?

Reactie ON!:

Deze klagers zijn niet goed op de hoogte van meerdere standpunten in de lopende discussie over corona, vaccinaties, mogelijke bijwerkingen. Ze kijken waarschijnlijk te vaak naar te eenzijdige programma's. Niet gebleken is dat er sprake is van aantoonbaar onjuiste informatie. Er dient ook voorzichtiger om te worden gegaan met dit predicaat, omdat het anders een middel kan worden om kritische informatie uit te sluiten.

7.

7. U stelt:

In diverse uitzendingen komt het (ontbreken van) stikstofbeleid aan de orde, over zes uitzendingen kwamen m.b.t. berichtgeving over stikstof klachten binnen. Hierbij als voorbeeld van het patroon van ontbrekend doorvragen, contextualiseren en duiden een klacht over eenvoudig te checken feitelijke informatie. In de uitzending van 6 oktober wordt gesteld dat ammoniak niet schadelijk is voor de natuur want "*het overgrote deel stijgt op naar hogere luchtlagen*". Het weghalen van boerenbedrijven bij natuurgebieden heeft daardoor geen effect. De bewering dat ammoniak niet schadelijk is voor de natuur is in de algemeenheid van de formulering onjuist. Zuivere ammoniak is inderdaad wel een vluchtige stof. Een die echter niet per definitie de hogere luchtlagen (wat zijn dat? Waar beginnen die?) in gaat maar ook binnen een kleine afstand van de ontstaansplek kan neerslaan en kan mengen met water tot ammonium (en zo als depositie zeer schadelijk kan zijn). De stof kan ook omgezet worden tot stikstofmonoxide of via uitwerpselen (als eindproduct van eiwitvertering) in de natuur zijn weg vinden. Uw presentatoren voerden dit seizoen veel gesprekken over problemen rond stikstof en stikstofbeleid, en moeten alleen al daardoor wel enige kennis van zaken hebben opgedaan. Waarom wordt deze (ook scheikundig gezien tot op het punt van onjuist zijn gesimplificeerde en onvolledige) bewering niet bevraagd of zelf met aanvullende informatie geduid?

Reactie ON!:

Doelt u op de uitzending van 6 oktober met Farmers Defence Force-leider Mark van den Oever? In de uitzending van 13 oktober zaten verder politici Richard de Mos (oud-PVV) en Pepijn van Houwelingen (FVD) aan tafel. Wat zij verkondigen, zijn politieke meningen. De presentatoren bevragen de gasten, maar het zijn geen live-leugendetectoren. Daarbij is het maar zeer de vraag wanneer er sprake zou zijn van een actieve leugen. De kritiek die u hier uit, is van toepassing op werkelijk elk gesprek in NPO-programma's en daarom niet reëel toepasbaar. U hoeft het inhoudelijk niet eens te zijn met deze politieke meningen, maar een verscherpte controle hierop, omdat ze komen van partijen waar men het inhoudelijk niet mee eens is, is ook een groot gevaar.

8.

Hierbij onze reactie op uw vragen van de uitzending van 23 augustus.

8. U stelt/vraagt:

In de uitzending van 23 augustus wordt de Nationale Postcode Loterij besproken. De organisatie diende bij de ombudsman een klacht in m.b.t. onder meer een aantal feitelijke onjuistheden. Uw organisatie reageerde na doorzenden van de klacht met te stellen dat *“Ongehoord Nieuws binnen het subgenre Opinie [valt] en daarvan het subgenre Gesprek, dit is aan het begin van de uitzending nog uitdrukkelijk vermeld door de presentatrices. Volgens het Genrebeleidsplan Journalistiek biedt dit subgenre de mogelijkheid ‘mensen van eigen’ geluid een podium te bieden en/of verschillende meningen over het voetlicht te brengen zonder daarbij zelf een duidelijk standpunt als omroep in te nemen..(..) niet waarheidsvinding maar betekenisgeving staat centraal, echter gaat het veeleer om de mening van de gast dan van de producerende omroep”*.

Ook journalisten die opiniërende en meningsvormende programma's maken dienen zich houden aan hetgeen in de Journalistieke Code is vastgelegd, De Journalistieke Code is ook door uw omroep onderschreven. Hoe ziet/rechtvaardigt u – _in het licht van het bovenstaande – _de door u gegeven uitleg voor het uitzenden van aantoonbaar onjuiste informatie? Wat is als programma/omroep uw verantwoordelijkheid voor het uitzenden van aantoonbaar onjuiste informatie verstrekt door een gast?

Aantoonbaar onjuist waren beweringen van de spreker in uw uitzending m.b.t. onder meer opmerkingen over ontstaan van de NPL, verplicht en gerealiseerd percentage afdracht aan goede doelen, hoogte van salarissen, verantwoording. De Journalistieke Code stelt dat beschuldigingen alleen gedeeld worden als ze gecheckt zijn. Indien uw presentatoren de beweringen hadden gecheckt (hetgeen in openbaar beschikbare informatie bij bijvoorbeeld de Kamer van Koophandel mogelijk is en voor feitelijke informatie op voorhand gedaan had kunnen worden), was de onjuistheid gebleken. Waarom is een check achterwege gebleven?

Bent u van mening dat uw presentatoren onvoldoende voorbereid aan dit gesprek begonnen? Waarom is – _indien er voor een check van specifieke informatie wellicht geen tijd was vanwege het live-karakter van een uitzending – _bij diverse aantijgingen niet minimaal een kanttekening gezet of om onderbouwing gevraagd? U zag geen aanleiding om in te gaan op de door klager aangedragen voorbeelden van onjuiste informatie maar stelde voor_“om u toch tegemoet te komen” de brief van NPL op uw correctiepagina te plaatsen als de organisatie daarop in zou willen gaan. U plaatste de brief zonder op dat antwoord te wachten (de brief stond online nog voordat klager uw vraag had beantwoord). Kunt u toelichten waarom u de organisatie wilde ‘tegemoet-komen’ als u geen aanleiding zag voor een inhoudelijke reactie?

Reactie ON!:

Na de uitzending van 23 augustus hebben we de onjuistheden in het item ruimschoots in onze Oeps-rubriek behandeld door een brief integraal te plaatsen van de juridisch

medewerker van de Nationale Postcode Loterij (NPL). Ook is er een reactie gestuurd naar NPL. *Lessons learned*, wat ons betreft en wij zullen nog sterker voor de dag komen bij het bespreken van dit soort zaken.

9.

U stelt:

U schreef in antwoord op een mail met gespecificeerde klachten over acht uitzendingen uit september en oktober aan de afzender van die mail: *"Punt voor punt uw mail beantwoorden gaat mij te ver, dat zou uitmonden in een welles-nietes discussie."*

9a. U vraagt:

Waarop baseert u de inschatting dat het hier tot een welles-nietes discussie zou leiden? Kon het, stel dat de afzender u terecht op onjuiste informatie zou wijzen, niet ook leiden tot erkennen dat er een fout is gemaakt en die corrigeren? Heeft u een verantwoordelijkheid om inhoudelijk op klachten van publiek in te gaan?

Reactie ON!:

Het gesprek van ieder hoofditem van *Ongehoord Nieuws* begint altijd na een filmpje van twee tot drie minuten waarin de problematiek wordt uitgelegd en politici, wetenschappers of het publiek commentaar geven. Daarover lees ik van de klager geen klachten. Wat volgt is opinie. Daarover kan je het als kijker eens of oneens zijn. Als een kleine omroep als de onze op iedere klacht inhoudelijk zou moeten ingaan, dan blijft er weinig tijd over voor het maken van programma's.

9b. U stelt:

Enkele voorbeelden van als onjuist te duiden informatie, uit de lijst die deze afzender u stuurde:

- In de uitzending van 27 september wordt door een gast gesteld dat 'natuurlijke' immuniteit tegen corona sterker is dan na vaccinatie (waar ook voor de leek of een redactie handzaam samengevat internationaal onderzoek laat zien dat daar geen bewijs voor is), de presentatoren vragen niet naar onderbouwing.

Reactie ON!:

Waarop baseert u dat hier sprake is van aantoonbaar onjuiste informatie? Mogen wij de bronnen daarvan hebben? Dit geldt overigens ook voor dezelfde bewering in een aantal andere van uw vragen. Strikt logisch bezien, kan uit het ontbreken van bewijs niet afgeleid worden dat de bewering onjuist is.

In de uitzending van 27 september doelt u met 'gast' waarschijnlijk op immunoloog dr. ir. Carla Peeters. Zij werkte op het RIVM en was bestuurder van een aantal zorginstaties. Als zij zegt, dat "natuurlijke immuniteit tegen corona sterker is dan na vaccinatie" mag een presentator dat voor waar aannemen en mag het niet zo zijn dat de Ombudsman ons vervolgens verwijt dat niet wordt doorgevraagd "naar onderbouwing".

Op uw verzoek de volgende onderbouwing van de uitspraak dat natuurlijke immuniteit voor Covid19 robuustere en langdurige immuniteit geeft, gebaseerd op wetenschappelijke publicaties.

- *"Harvard professor of medicine (on leave) dr Martin Kulldorff, did a review and autopsy of two Covid immunity studies. His conclusion " Based on the solid evidence from the Israeli study the Covid recovered have stronger and longer lasting immunity against Covid disease than the vaccinated. Hence there is no reason to prevent them from activities that are permitted to the vaccinated. In fact it is discriminatory"*
<https://brownstone.org/articles/a-review-and-autopsy-of-two-covid-immunity-studies/>
- <https://www.science.org/content/article/having-sars-cov-2-once-confers-much-greater-immunity-%20vaccine-vaccination-remains-vital> *" Twice vaccinated people stop seeing increases in the potency and breadth of the overall memory antibody compartments a few months after the second shot, while those who recover from SARS-CoV-2 develop an increasing number of corona targeting antibodies. For many infectious diseases natural immunity is known to be more powerful than vaccine induced immunity and it often lasts a lifetime"*
- 79 peer reviewed artikelen die langdurige natuurlijke immuniteit tegen Covid19 onderbouwen
<https://brownstone.org/articles/79-research-studies-affirm-naturally-acquired-immunity-to-covid-19-documented-linked-and-quoted/>
- Waarom natuurlijke immuniteit bij Covid19 voor het eerst in de geschiedenis niet onderkent wordt
<https://brownstone.org/articles/hospitals-should-hire-not-fire-nurses-with-natural-immunity/>
- Fauci's researchers find natural immunity superior to vaccines. Study comes as data indicate COVID shots weaken immune system
<https://www.clarkcountytoday.com/news/faucis-researchers-find-natural-immunity-superior-to-vaccines/>
- Studies confirm waning immunity Pfizer vaccine
<https://edition.cnn.com/2021/10/06/health/pfizer-vaccine-waning-immunity/index.html>
- A case control study in Qatar published in NEJM; natural immunity offers more protection against Omicron than 3 vaccine doses. A standard of two doses of either Pfizer or Moderna and no prior infection brought no significant protection against symptomatic Omicron infection <https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMoa2203965>
The results of the analysis of a recent paper from Oxford Edinburgh and Swansea universities in the International Journal of Epidemiology
<https://academic.oup.com/ije/advance-article/doi/10.1093/ije/dyac199/6770060>

"The study found that the effectiveness of the vaccines at preventing hospitalization and death maintain a level of protection for some weeks following their administration and then go negative around 60-80 days post vaccination. That means in 2-3 months the vaccinated experienced a higher rate of Covid hospitalization and deaths than the unvaccinated"

<https://dailysceptic.org/2022/10/29/oxford-study-finds-negative-vaccine-effectiveness-against-covid-hospitalisation-and-death/>

- Duitse RKI erkent dat natuurlijke immuniteit beter is dan vaccin immuniteit tijdens Omicron variant. Ook wordt een negatieve vaccin effectiviteit erkent.

<https://reitschuster.de/post/corona-infektion-schuetzt-besser-als-impfung/>

- We must stop ignoring natural immunity- it is long overdue

<https://www.bmj.com/content/374/bmj.n2101/rr-0>

- Fraiman en collega's publiceerden het beste bewijs in relatie tot de veiligheid van de mRNA vaccins. De resultaten zijn zorgwekkend. Het is de verantwoordelijkheid van de farmaceut/fabrikant en de FDA/EMA dat de voordelen opwegen tegen de mogelijke schade. Zij hebben gefaald.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264410X22010283>

Tot slot de links naar de artikelen van Hartchirurg dr Arseem Maholtra (zoon van de voormalig president van de BMA (British Medical Association) die mogelijk overleed aan Covid19 vaccinaties). Tijdens het interview bij Ongehoord Nederland werd meerdere malen naar deze peer-reviewed wetenschappelijke artikelen verwezen.

<https://insulinresistance.org/index.php/jir/article/view/71>

<https://insulinresistance.org/index.php/jir/article/view/72>

"It can not be said that the content to receive these agents was fully informed as is required ethically and legally. A pause and reappraisal of global vaccination policies for Covid19 is long overdue."

Gaarne verneem ik uw bronnen. We wijzen nogmaals op het gevaar dat u vanuit uw eigen persoonlijke aannames en ideeën overkritisch bent ten aanzien van ON! en de minderheidsopvatting waar ON voor staat.

U stelt:

In de uitzending van 6 oktober wordt in een gesprek over stikstofproblematiek door een spreker gesteld dat je boerderijen kunt weghalen maar dat dat geen effect heeft op de natuurgebieden (waar divers, omvangrijk en onafhankelijk onderzoek laat zien dat dat wel zo is, de presentatoren vragen niet naar onderbouwing of verwijzen niet naar deze openbaar voorhanden zijnde informatie).

Reactie ON!:

Bedoelt u met "een spreker" politicus Wybren van Haga? Uw vraag is niet geheel duidelijk.

U stelt:

In de uitzending van 13 oktober wijst de afzender – onder meer – op het door gasten delen van aantoonbaar onjuiste informatie over de oorzaken van armoede (de asielinstroom, waar onafhankelijk onderzoek wijst op andere meer voorkomende oorzaken, zoals scheiding, verliezen van werk, ziekte) en de oorzaken van de stijging van de energieprijzen (klimaatbeleid en energietransitie, waar de huidige stijging een complexe combinatie is van onder meer de herstart van de wereldeconomie na Covid-19 en effecten op de wereldmarkt van de strijd in Oekraïne).

Reactie ON!:

Waaruit blijkt dat deze kwalificatie volgens u juist is? Verschillende mens- en maatschappijvisies (ideologieën) analyseren maatschappelijke problemen op verschillende wijzen. De kwalificatie 'aantoonbaar onjuist' herbergt grote gevaren, zoals wij eerder al hebben aangegeven. Graag even specificeren wie u bedoelt? We kunnen van mening verschillen over de interpretatie van de oorzaken. Fenomenen zijn multi-causaal. Wat zijn uw bronnen of dienen wij dit op uw gezag blind te volgen?

9c. U stelt/vraagt:

Omgekeerd had u de mailer kunnen wijzen op onjuiste aannames zijnerzijds en correcte informatie uwerzijds. In de uitzending van 29 september werd de teruggang van het lezen door jongeren geweten aan het afschaffen van de literatuurlijst op scholen, de klager stelde dat die lijst niet is afgeschaft. Officieel bestaat er inderdaad geen 'verplichte leeslijst' (die was er feitelijk nooit), al hanteren veel docenten Nederlands wel een algemene referentielijst of draagt de school een titellijst aan waaruit leerlingen een percentage van de te lezen boeken uit moet halen. Ziet u hier voor een journalistiek programma een verantwoordelijkheid in het contact met het publiek, ook ná uitzending?

Overigens laat onderzoek zien dat de verplichting tot lezen maar één van de mogelijke verklaringen is voor het minder lezen door de jeugd. Doorvragen door uw presentatoren had de opmerking van de gast context kunnen geven, voor beter begrip door het publiek prettig en handig. Zo volledig mogelijk informeren is een van de normen in de Journalistieke Code. Voelt u hiervoor een verantwoordelijkheid?

Reactie ON!:

Welk onderzoek refereert u aan? Wat is de bron? Bestaat hier niet het gevaar dat u de door u als juist bestempelde antwoorden wil zien in het programma van ON!?! Hoe verhoudt zich dit tot de gewenste pluriformiteit in het bestel en de taak van een holistische geluid en tegengeluid systematiek?

De uitspraak komt van PVV-Tweede Kamerlid Harm Beertema die 34 jaar docent MBO ervaring heeft. Onze presentatie doet wat zij moeten doen om een goed gesprek te voeren. Alle informatie over een onderwerp behandelen is onmogelijk en, zo meldt u zelf op 12 september 2022 aan een klager die over een uitzending van Op1 klaagt, dat in een liveshow niet alles verwacht kan worden van de presentatoren. U schrijft: "Helaas kan het gebeuren dat presentatoren een fout van een gast niet herkennen." Niet iedereen weet alles of heeft het direct bij de hand. Dit is uiteraard niet wenselijk en moet zo veel mogelijk worden vermeden door voorbereiding. Echter kan het iedereen een keer

ontbreken aan de parate kennis om adequaat op het naar voren gebrachte te reageren. Het is dan goed om dan in elk geval dát aan te geven ("Ik kan wat u zegt nu niet checken, dat is vervelend." - of iets in die geest), zeker bij controversiële beweringen. Ook dat gebeurde nu niet en was wel goed geweest.

10.

U stelt:

In de uitzending van 27 oktober merkt een gast op over kinderen met genderdysforie: "*op dit moment zie je ook dat eigenlijk bijna alle kinderen die behandeld worden zijn autistisch*". _

10a/b U vraagt:

Kunt u toelichten op welke informatie de gast zich hier baseert? Hadden uw presentatoren daarnaar moeten vragen? Het betreft hier geen mening van de gast maar een bewering. De gast heeft vanuit haar positie geen toegang tot 'alle of bijna alle' dossiers van kinderen die behandeld worden voor genderdysforie. Dienen uw presentatoren uit hoofde van hun journalistieke taak dergelijke, niet-bewijsbare 'sweeping statements' van context of kanttekening te voorzien?

Reactie ON!:

Een mening is eveneens een bewering. En een mening kan ook een juiste bewering zijn. Anders graag een uiteenzetting waarom meningen geen beweringen zouden kunnen zijn? De gast spreekt uit eigen ervaringen, namen wij aan. Daar dient ook ruimte voor te zijn. Onze gast mr. Caroline Franssen hebben we op 27 oktober in ons programma uitgenodigd, omdat ze de feministische organisatie Voorzij vertegenwoordigt die opkomt voor de rechten van vrouwen en meisjes.

10c/d. U vraagt:

Er is op diverse plaatsen en instituten onderzoek gedaan naar de connectie tussen genderdysforie en autisme. Eén eenvoudig te vinden onafhankelijke overzichtspublicatie haalt onderzoek aan dat stelt dat "*van de voor genderdysforie verwezen jongeren 7,8% een diagnose binnen het autistisch spectrum [bleek] te hebben*". Kan een percentage van bijna 8% geparafraseerd worden als 'bijna alle'? Hoe kijkt u naar de noodzaak voor uw presentatoren om deze bewering van de gast te bevragen of corrigeren? Door de gast wordt gesteld dat medicijnen die worden ingezet als zogenaemde puberteitsremmers inzetbaar zijn bij kankerbehandelingen en ontwikkeld voor de chemische castratie van verkrachters. Bij een behandeling die kan vertragen dat een puberlichaam volgroeit worden diverse hormoonpreparaten ingezet. Hormoonpreparaten worden ook gebruikt bij het verkleinen van de kans dat bepaalde typen hormoongevoelige borstkanker zich opnieuw manifesteren. Maar dat betreft niet dezelfde anti-hormonale therapie, noch is onderzocht of de therapie voor het één bruikbaar is voor het ander. Ook is anti-hormonale therapie die gebruikt wordt als puberteitsremmer niet ontwikkeld noch wordt deze ingezet voor chemische castratie. Verder wordt gesteld dat kinderen vanaf 12 jaar eenvoudig puberteitsremmers kunnen krijgen. Wie online een korte rondgang maakt langs informatieplatforms, klinieken en ziekenhuizen die zich met genderzorg bezighouden, vindt bij alle uitgebreide informatie (onder meer hier, hier en hier) over vooronderzoek,

gesprekken, lengte van het traject, wachttijden. Deze gast is altijd heel open over haar opvattingen, haar meningen maar ook beweringen kunnen niet als verrassing komen omdat ze ook op openbare platforms te vinden zijn. Voorbereiden van een gesprek met haar is dus goed te doen. Daarnaast kan openbare, eenvoudig te vinden wetenschappelijke informatie een eventueel aanwezig gebrek aan medische kennis bij een presentator ondervangen.

Uiteraard mag een gast haar mening geven. Maar waarom zijn de onjuiste beweringen van de gast niet bevraagd en van correctie voorzien?

Reactie ON!:

Caroline Franssen staat achter haar woorden en meldt ons desgevraagd dat: "de 8% die u in uw vragenlijst stelt niet relevant is, want een snelle Google search op *autism gender dysphoria*, leert dat ongeveer een kwart van de mensen met gender dysphorie ook autisme heeft. Dat alleen toont aan dat autisme veel vaker aanwezig is bij mensen met genderdysphorie dan bij cisgender personen."

<https://www.spectrumnews.org/news/largest-study-to-date-confirms-overlap-between-autism-and-gender-diversity/>

" Daarnaast toont een bericht uit Ierland aan dat er daar 90% van de personen die bij de *national gender service* aankloppen autisme aanwezig is. Dit percentage van 90% is dan ook een onderbouwing voor 'bijna allemaal'."

<https://www.independent.ie/irish-news/health/up-to-90pc-of-people-using-genderservice-may-be-autistic-audit-finds-42034649.html>

"Aangezien zulke onderzoeken en nieuwsberichten in te zien zijn door het publiek, is het tweede commentaar over het 'geen inzicht hebben' in alle dossiers, een irrelevante opmerking. Het feit dat u enkel het onderzoek noemt dat refereert aan de 8%, terwijl er meer onderzoeken opduiken op Google, toont een eenzijdige benadering van dit onderwerp. Bovendien is het ook bekend dat tenminste zo'n 71% van de mensen met genderdysphorie een *mental illness* hebben op een punt in hun leven."

<https://www.makinwellness.com/gender-identity-and-mental-illness/>

"Alhoewel het dan niet enkel over autisme gaat, is ook dit aan te merken als 'bijna allemaal', aldus onze gast Caroline Franssen.

Kinderen met genderdysforie is een gevoelig onderwerp. Naar eer en geweten hebben wij het item behandeld. Wij begrijpen dat wellicht niet iedereen het standpunt dat wij naar voren brengen, kan waarderen en hebben, zoals het introductiefilmpje ook vertelt, een tegengeluid gezocht maar die weigerde ON! te woord te staan.

Ons omroepbestel is er om holistisch meerdere kanten van de zaak te belichten. U staat duidelijk aan de andere zijde en dat mag. Alleen dienen wij de ruimte te krijgen ook de andere zijde te belichten zonder dat vanuit de meerderheidsvisie met de stok van 'aantoonbaar onjuiste informatie' wordt geslagen.

